

Årsmelding 2010

FIAN Norge

- for retten til å brødfø seg selv

FIAN Norge
Kirkegata 5, 0153 OSLO
Telefon +47 901 38 264
www.fian.no
post@fian.no
Org nr: NO 982465990
Konto: 9365.09.14994

Takk

FIAN Norge vil gjerne takke våre mange aktive medlemmer og støttespillere for arbeidsinnsats, brevskrivning og gaver. En spesiell takk til Mia Vanessa Henriksen som denne høsten har jobbet som frivillig på kontoret et par dager i uka, Trond Sæbø Skarpeteig som siden i høst har vært nettsideredaktør og Åshild Solgaard som fram til høsten ledet matsikkerhetsgruppen i Forum for Utvikling og Miljø. En stor takk til alle som har bidratt med å samle inn underskrifter, stå på stands og holde foredrag rundt omkring i landet!

FIAN Norge takker også FIAN India og FIAN Uttar Pradesh for et godt og fruktbart samarbeid for retten til mat i India generelt og Uttar Pradesh spesielt, og ikke minst takker vi det internasjonale sekretariatet og styret i FIAN International for godt samarbeid i året som gikk.

Takk også til Norad for økonomisk støtte til prosjekt- og informasjonsarbeid og Forum for Utvikling og Miljø for reisestøtte.

Ansatte og styret

Mari Gakkestad har vært vikarierende daglig leder i 50 % stilling fram til 1. april 2010 og i 100% stilling til 1. oktober. Mari Gakkestad har i deler av perioden oktober til desember vært ansatt som informasjonskonsulent gjennom sitt enkeltmannsforetak Pt Chang. Kristin Kjæret kom i september tilbake til sin 100 % stilling som daglig leder.

Styret for 2010 ble valgt på årsmøtet 10. mars og har bestått av følgende: Arvid Solheim (leder), Edvard Christiansen, Siri Damman, Elisabeth Ng Langdal, Åshild Solgaard, Ida Tidemann-Andersen (vara), Thore Anton Bredeveien (vara) og Louise Krogstad (vara). Valgkomiteen for 2010/2011 er Ida-Eline Engh og Borghild Tønnessen-Krokan. Revisor har vært Vidi Revisjon AS. Styret hadde 5 møter gjennom året.

Publikasjoner fra FIAN Norge i 2010

- Sulten på rettferdighet
- Mat og Rett: 1/2010, 2/2010

FIAN International har gitt ut flere publikasjoner (engelsk og spansk) i 2010, blant annet *Right to Food and Nutrition Watch* som utgis hvert år i samarbeid med en rekke organisasjoner og FNs spesialrapportør for retten til mat. For mer informasjon se www.fian.org

Forside: Anastacio Peralta med FIAN Norges underskriftskampanje til støtte for Guarani-Kaiowa i Brasil. Foto av Kristin Kjæret

Bakside: FIAN Norges underskriftskampanje med krav om helsesenter i Uttar Pradesh, India. Foto av Ramute Remezaite

1. Styreleders innledning

FIAN Norge fokuserte mye av sin innsats i 2010 på fenomenet landran, eller *landgrabbing* som man sier på engelsk. Begrepet landran brukes når utenlandske eller nasjonale interesser skaffer seg kontroll over større landområder, for å dyrke mat eller biodrivstoff. I de senere årene har vi sett at dette foregår i et stadig sterkere tempo, inspirert av stigende priser på mat og biodrivstoff på markedet. Oftest skjer dette med godkjenning av nasjonale myndigheter, på bekostning av lokalbefolkninger som rammes når de mister adgangen til områder de har brukt, noen ganger i generasjoner. Det sies at spesielt Afrika har mye underutnyttede eller ubrukte landområder, men i realiteten har så godt som alle landområder en eller annen bruksform selv om det ikke er dyrket. Det kan være til beite, eller kanskje for samling av ved, byggematerialer og ville vekster. Samtidig er eiendomsforholdene ofte uklare, og tradisjonelle bruksrettigheter er ikke skrevet ned. Når det da kommer kapitalsterke krefter utenfra, gjerne med politiske kontakter i hovedstaden, har lokalbefolkningen lett for å bli satt til side. I mange graverende, veldokumenterte tilfeller har lokalbefolkninger blitt fordrevet fra sitt jordbruksland og sine hjem, uten noen form for kompensasjon. I følge en rapport fra Verdensbanken ble det bare i 2009, undertegnet kontrakter som involverte 45 millioner hektar solgte eller bortleide landområder. Det er en enorm stigning fra tidligere år.

FIAN er ikke prinsipielt imot utenlandske investeringer i utviklingsland. Vi har sett at mange steder leder etablering av moderne farmer eller gartnerier til at det skapes arbeidsplasser og økonomisk aktivitet som skaper vekst i et lokalsamfunn og eksportinntekter til landet. Det vi imidlertid er svært skeptiske til er at det for tiden kan se ut som det er et kappløp for å skaffe seg kontroll over matjorda i en verden der mat blir en stadig mer kostbar og etterspurt ressurs. Og vi vet at når sterke krefter opptrer, er det fattigfolk som får lide, og menneskerettighetene blir brutt. Da er det viktig at FIAN og andre organisasjoner engasjerer seg. Viktigst er det at lokale krefter og organisasjoner bygges, som kan organisere de fattige og underprivilegerte slik at de selv kan forsvare sine menneskerettigheter. FIAN i India har vokst seg sterke og har oppnådd mange seire, som du kan lese om andre steder i denne rapporten. De trenger imidlertid fortsatt støtte fra oss, og FIAN Norge er glade for at vi har fått innvilget en treårig samarbeidsavtale med Norad, som gjør at FIAN India kan være sikre på støtten fra Norge i tre år framover.

Fordi landran har utviklet seg til å bli en slik trussel, har FIAN Norge involvert seg i arbeidet i FAO (FNs landbruksorganisasjon) med de så kalte *Voluntary guidelines for Land Tenure*. Det er et arbeid som pågår for å fremforhandle et sett med retningslinjer som (svakere) land kan bruke i møte med interesser som ønsker landområder. Vi har også bidratt aktivt i arbeidet med å styrke Verdens matsikkerhetskomité (*Committee on Food Security*). Dette arbeidet ble kronet med seier i september 2011, da FAO vedtok et helt nytt regime for komiteén. Den har fått et utvidet mandat, utvidet representasjon, og ikke minst har sivilsamfunnet fått god adgang til all informasjon og møterett i alle viktige

møter. CFS har ansvaret for å koordinere det internasjonale arbeidet for å øke matsikkerheten og sikre retten til mat, og vi har stor tro på at nyordningen vil bety en reell forbedring. Kanskje vil det kunne bidra til at man ved tusenårsmålenes "utløp" i 2015 kommer litt nærmere FNa tusenårsmål 1, som blant annet sier at man skal halvere andelen mennesker som lever for under én dollar om dagen. Det tallet har imidlertid gått opp de siste årene, ikke minst etter at matkrisa slo inn over verden i 2008. Antallet sultende i verden i dag anslås til 930 millioner mennesker, og det tallet har gått betydelig opp siden tusenårsmålene ble vedtatt i 2000. En sterkere innsats er nødvendig i årene som kommer, både humanitært, langsiktig landbruksstøtte, opplæring og ikke minst når det gjelder å organisere folk for å forsvare sine menneskerettigheter. Her er det FIAN har sin plass, og vi arbeider utrettelig med de begrensede ressuser vi har til rådighet for å styrke menneskerettighetene generelt, og retten til mat spesielt.

Arbeidet som FIAN Norge gjør er svært viktig, og selv om vi er små har vi gode resultater. FIAN Norge arbeidet i 2010 både direkte med støtte til og samarbeid med FIAN-organisasjoner i India, Nepal og Brasil, vi arbeidet politisk overfor norske myndigheter for at de skal sette arbeidet for retten til mat høyere opp på dagsorden og vi oppnådde god synlighet i media for våre saker, på tross av veldig knappe ressurser.

I 2011 og årene som kommer, vil det være en viktig prioritering for FIAN Norge å vokse seg større - flere medlemmer gir større påvirkningskraft. Dette første året som styreleder i FIAN Norge har gitt meg stor optimisme for at vi skal greie å styrke organisasjonen, og få større gjennomslag for vårt arbeid mot sult og underernæring og for retten til mat. Jeg er veldig takknemlig for all den støtte vi får fra medlemmene, og for midlene vi får fra Norad, og ser fram til et fortsatt godt samarbeid i 2011.

Med solidarisk hilsen
Arvid Solheim

2. Politiske utfordringer i Norge

Retten til mat handler om makt og avmakt. FIANs arbeid handler om å identifisere årsakene til sult og underernæring og å styrke de som kan bidra til at flere - og ikke færre - mager mettes av en variert kost. Arbeidet vårt på lokalt nivå gir oss innsyn i hvordan lokal, nasjonal og internasjonal politikk er med på å hindre millioner fra et liv i verdighet. Vi kan bidra med å styrke den politiske stemmen til organisasjoner og sosiale bevegelser som kjemper for sine menneskerettigheter. I tillegg kan vi dra nytte av deres erfaringer i internasjonale fora, slik som i FAO, ved å sette søkelys på sentrale politikkområder i kampen mot sult og underernæring, deriblant tilgang til matjord for jordløse, småbønder, urfolk og nomader og tilgang til ernæringsprogrammer for barn, ungdom, gravide og ammende.

Som en norsk organisasjon er det viktig for FIAN Norge å påvirke våre egne myndigheter til å føre en politikk som fremmer retten til mat. Vi har derfor bidratt med innspill til tre stortingsmeldinger i 2010:

- Stortingsmelding om miljø og utvikling
- Stortingsmelding om global helse
- Stortingsmelding om mat og landbruk

I tillegg har FIAN Norge hatt møter med Utenriksdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Miljøverndepartementet.

For å styrke vår stemme jobber FIAN i nettverk med andre organisasjoner. FIAN Norge deltar i to grupper i Forum for Utvikling og Miljø med fokus på mat og vann (www.forumfor.no), i NGO-forum for menneskerettigheter (www.nhc.no) og i Norges Sosiale Forum (www.globalisering.no).

Internasjonalt har FIAN i en årrekke hatt et nært samarbeid med den internasjonale bevegelsen for småbønder og jordløse, Via Campesina. Dette samarbeidet er i tillegg utvidet til å gjelde flere organisasjoner og bevegelser i det løst sammensatte nettverket International Planning Committee for Food Sovereignty (IPC). FIAN er også aktivt med i International Coalition for ESCR-OP (tilleggsprotokoll til FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter).

FIAN Norge er en del av Menneskerettighetshuset - Oslo, der vi deler kontorlokaler med Health and Human Rights Info, Helsingforskomiteen, Burmakomiteen, Tibetkomiteen, Voice of Tibet, Slett U-lands gjelda og Human Rights House Foundation. Å være en del av nettverket på Menneskerettighetshuset åpner mulighetene for samarbeid og FIAN Norge både bidrar med sin spesialkunnskap og lærer av de andre organisasjonene i nettverket.

Ny strategisk plan for FIAN International

FIAN International har fått en ny strategisk plan for perioden 2011-2014. Den nye planen ble vedtatt på FIANs generalforsamling i Brussel i oktober der

styreleder for FIAN Norge, Arvid Solheim, var til stede. Den nye planen består av to hovedområder for FIAN som organisasjon, og 3 tematiske fokusområder:

Hovedprogram 1: Styrke FIANS institusjonelle struktur og kapasitet

Hovedprogram 2: Styrke kvalifisert case-arbeid og intervensjoner på alle nivåer av FIAN

Tematisk program 3: Tilgang til naturressurser

Tematisk program 4: Inntekt, ernæring og relaterte offentlige tiltak

Tematisk program 5: Ansvarliggjøring av retten til fullgod mat

FIAN Norges arbeid passer godt innenfor disse fokusområdene. Spesielt har FIAN Norge i 2010 fremmet nødvendigheten av at Norge signerer og ratifiserer den nye tilleggsprotokollen til FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, den økte trusselen for brudd på retten til mat som følge av landran og nødvendigheten av bedre tilgang til trygt vann og tilfredsstillende sanitære løsninger.

2.1 Tilleggsprotokoll til FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK-TP)

24. september 2009 ble en ny tilleggsprotokoll til FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK-konvensjonen) lagt fram for signering. I FIAN jublet vi! Dette har vi kjempet for siden begynnelsen av 1990-tallet. Det er et viktig fremskritt i å sikre at alle menneskerettigheter er likeverdige og at alle som opplever brudd på sine rettigheter har et sted å få sin sak hørt.

Den nye protokollen åpner for at enkeltmennesker eller en gruppe/organisasjon kan klage inn saker til FNs komité som overvåker ØSK-konvensjonen. For at denne komitéen skal kunne vurdere om retten til mat, helse, bolig osv er brutt i Norge, må personen(e) først ha klaget sin sak gjennom det norske rettsapparatet. Norge har allerede et sterkt vern av de sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene gjennom Menneskerettighetsloven av 1999. I forhold til mange andre stater burde norske myndigheter derfor ha lite å frykte ved å ratifisere protokollen. Likevel deler dessverre ikke norske myndigheter FIANS entusiasme. Norske myndigheter ønsker ikke å signere protokollen.

Den 24. september 2010 overrakte FIAN Norge og Amnesty International Norge et brev til statssekretær Espen Barth Eide med krav om at Norge signerer og ratifiserer tilleggsprotokollen til ØSK-konvensjonen. Brevet var signert av 33 organisasjoner og ble omtalt i VG og en rekke lokalaviser (via NTB). Det samme kravet ble også fremmet av Blå Oktober-kampanjen med 18 organisasjoner bak. Kampanjens krav ble overlevert statssekretær Ingrid Fiskaa.

Overrekkelse av opprop til statssekretær Espen Barth Eide.

Foto: Ingvild Gjone Lyberg

FIAN Norge leder en gruppe bestående av blant annet Amnesty International Norge, International Commission of Jurists, Plan Norge, Spire, Changemaker, FIVAS, Health and Human Rights Info, Mellomkirkelig Råd, Advokatforeningens MR-utvalg, Velferdsalliansen og Forum for Utvikling og Miljø. I 2011 vil vi legge ytterligere press på norske myndigheter i denne saken. Det er svært skuffende at norske myndigheter nå fremmer en politikk som hevder staters suverenitet over FNs menneskerettighetsforsvar. Dette er kjente holdninger i FN (fra f.eks. Kina), men svært ukjente i Norge. FIAN Norge mener at Norges rennomé som menneskerettighetsforsvarere nå står på spill. Det virker lite troverdig med store ord om menneskerettighetenes betydning i verden hvis man ikke tar disse rettighetene på alvor også her hjemme.

2.2 Landran og biodrivstoff

Matvarekrisen skyldes i svært liten grad mangel på mat. FNs spesialrapportør for retten til mat, Olivier de Schutter, fremhever spekulasjon i landbruksprodukter, og kjøp og salg av finansielle instrumenter innen landbrukssektoren, først og fremst såkalte "futures," som en av de fremste årsakene til matvarekrisen. I tillegg er investeringer i landbruksjord blitt langt mer attraktivt, både fra internasjonale selskaper og fra andre statsmakter, deriblant India, Kina og de arabiske gulfstatene. I Norge har FIAN Norge, gjennom samarbeidet i Forum for Utvikling og Miljø, hatt spesielt fokus på produksjonen av flytende biodrivstoff - som biodiesel og bioetanol.

Verdensbanken og OECD har tillagt denne type produksjon stor betydning for matvarekrisen. 1/3 av maisproduksjonen i USA går i dag til bioethanol og 1/2 av rapsen i EU brukes til biodiesel. At bruken av flytende biodrivstoff påvirker matvareprisene er ikke bare fordi maten går i biltankene i stedet for i folks mager - det handler like mye om verdien av matjord i seg selv. Det har ført til både finansiell spekulasjon og til økte investeringer i landeiendommer. Mange steder i verden, kanskje spesielt i Afrika, eies og brukes jordlapper uten at de som eier den nødvendigvis har et skjøte på den. Når mer innflytelsesrike personer, selskaper eller stater ønsker større landeiendommer tar de gjerne både innmark og utmark som de hevder ikke er i bruk. Det kan like fullt være snakk om livsnødvendig jord for noen.

Norge har i dag et omsetningspåbud på 2.5%. Sent i 2010 la Miljøverndepartementet ut på høring et endringsforslag på dagens forskrifter. Blant annet ønsket de at omsetningspåbudet skulle økes til 5% fra 2011. Dette ville innebært at norsk transportsektor blir pålagt å bruke både norsk produsert biodiesel fra trevirke og importert biodiesel og bioetanol. FIAN er svært kritisk til en økning i omsetningspåbudet fordi vi frykter at retten til mat vil bli ytterligere truet. Internasjonalt finnes det ennå ikke et system som sikrer at produksjonen gjennomføres på en bærekraftig måte som ikke truer eller bryter menneskerettighetene. Dette har vi gjort Miljøverndepartementet oppmerksomme på både i møter og i brev form, spesielt i forbindelse med høringen. I februar 2011 har vi gledelig fått vite at påbudet ikke økes i denne omgang! Den nye forskriften inkluderer også bærekraftskriterier som skal sikre at produksjonen skjer på en miljømessig tilfredsstillende måte. Dessverre nevnes ikke vern av menneskerettigheter blant bærekraftskriteriene.

I tillegg til å reise kritiske spørsmål om landran, jobber FIAN også for sikrere tilgang til jord for jordløse, husmenn, småbønder, urfolk og nomader. I dette arbeidet får vi god støtte fra FNs spesialrapportør for retten til mat, Olivier de Schutter, som fremhever landbruksreformer som et viktig tiltak for å sikre retten til mat. FIAN har sammen med Via Campesina - en global sosial bevegelse for jordløse og småbønder - i over et tiår ført en kampanje for landbruksreformer.

FIAN Norge leder arbeidsgruppen for matsikkerhet i Forum for Utvikling og Miljø som jobber med å påvirke norske myndigheter og internasjonale prosesser innen mat- og landbruksspørsmål. Der samarbeider vi med Utviklingsfondet, OIKOS, Norsk Folkehjelp, Tørrlandskoordineringsgruppa og Spire. Gruppa har i 2010 overvåket utviklingen i FNs organisasjon for mat og landbruk (FAO), satt fokus på landran og landbruksreformer og jobbet for at en større andel av norsk bistand går til landbrukstiltak. Forum for Utvikling og Miljø, med aktiv deltagelse fra FIAN Norge, har laget felles innspill fra organisasjonene til regjeringens kommende stortingsmelding om miljø og utvikling.

2.3 Retten til vann og sanitær

30. september 2010 ble en historisk FN-resolusjon vedtatt av Menneskerettighetsrådet i Geneve. Den nye resolusjonen er den først i sitt slag som bekrefter at retten til vann og tilfredstillende sanitære forhold er juridisk bindende rettigheter.

I dag mangler 886 millioner mennesker tilgang på rent drikkevann og 2,6 milliarder mennesker mangler tilgang på tilfredstillende sanitære forhold. At alle mennesker skal ha rett til rent vann og et skikkelig sted å gå på do uten fare for verken sykdommer eller forurensning er derimot desverre ingen selvfølgelig tankegang for alle. Catarina Alberquerque, FNs uavhengige ekspert på retten til vann og sanitær, uttalte 16. september at det var særdeles merkelig og upassende at tre av de rikeste landene i verden (England, Canada og USA) med full dekning av vann og sanitær aktivt motarbeidet anerkjennelsen av disse rettighetene for verdens fattige.

Mari Gakkestad deltok for FIAN Norge på Menneskerettighetsrådsmøtet der den historiske resolusjonen ble vedtatt, med reisestøtte fra Forum for Utvikling og Miljø. Retten til vann og sanitær var en av fem politiske satsninger i NGO-forum for menneskerettigheters felles innspill til utenriksdepartement.

Til venstre: Inga Marte Thorkildsen, SV, snakker om retten til vann og sanitær.

Til høyre øverst: En lortebil

Til høyre nederst: Energikomiteén på Stortinget jages av lortebiler for å illustrere at 2,6 milliarder mennesker ikke kan unnsnippe kloakken.

Foto: Blå Oktober

Det trengs politisk vilje for at resolusjonen skal utgjøre en forskjell på grasrota. FIAN Norge og 17 andre organisasjoner satte søkelys på retten til vann og sanitær under den årlige Blå Oktober-kampanjen. I løpet av fire dager var vi synlige både på TV og i radio med vårt budskap om at retten til vann og sanitær krever økt politisk oppmerksomhet. I tillegg ble det arrangert et heldagsseminar om problematikken og vi var godt synlige på Teknisk Museum under den årlige "familiedagen." Da får organisasjonene bak Blå Oktober mulighet til å fortelle både om retten til vann og sanitær og om organisasjonenes arbeid mer generelt.

3. Prosjektsamarbeid i India

FIAN Norge inngikk i 2010 et tre-årig samarbeidsprosjekt med FIAN India, der vårt flerårige samarbeid med FIAN Uttar Pradesh er inkludert, med støtte fra Norad. Prosjektet har fokus på enkeltsaker i Uttar Pradesh, i tillegg til saker i Tamil Nadu og Andra Pradesh. I løpet av prosjektperioden vil FIAN ytterligere styrke vårt dokumentasjons- og strategiarbeid i India. Tilsvarende arbeid er allerede på gang i alle FIANS seksjoner.

Prosjektet støtter også FIAN Indias hovedkontor i Delhi. Kontoret skal koordinere FIAN Indias underavdelinger (chapters) i Andra Pradesh, Karnataka, Tamil Nadu, Vest Bengal og Uttar Pradesh, i tillegg til mulige, nye underavdelinger Rajasthan, Orissa og Madra Pradesh. Kontoret skal også bistå disse underavdelingene både med å etablere seg og med deres arbeid med enkeltsaker. I tillegg er det viktig at FIAN er tilstede i hovedstaden for å påvirke den nasjonale lovgivningen. FIAN India har vært instrumentell i etableringen av *Parliamentarian forum for human rights*. FIAN India har også et nært samarbeid med en rekke organisasjoner og sentrale enkeltpersoner.

Foreløpig har dessverre Delhi-kontoret for lite ressurser til å utfylle alle disse oppgavene, så mye av arbeidet i India gjøres fremdeles selvstendig innenfor hver underavdeling.

3.1 Ny matsikkerhetslov på vei i India

Indiske myndigheter forhandler om en ny matsikkerhetslov. FIAN India har i 2010 drevet en aktiv kampanje for at retten til mat skal stå sentralt i denne loven. Spesielt har FIAN India fremhevet nødvendigheten av at loven adresserer at tilgang til produktive ressurser (som f.eks. jord, vann, skog, såkorn) og anstendige arbeidsvilkår må respekteres, beskyttes og fremmes av staten. Det er viktig at en ny matsikkerhetslov ikke kun ser på de ulike matfordelingsprogrammene som allerede er vedtatt ved lov i India.

FIAN India krever også at matfordelingsprogrammene blir universell, for å sikre at alle som trenger tilgang til disse programmene kan dra nytte av dem. Loven bør også garantere at minst 80% av maten i matfordelingsprogrammene kjøpes direkte av småbønder for å sikre et marked for dem.

FIAN India har hatt flere møter med parlamentarikere for å fremme sine krav. I tillegg samarbeider de med kommisjonærene til Høyesterett som fremdeles behandler en klagesak mot den indiske staten for brudd på retten til mat. FIAN India har også trukket ut i gatene for å informere folk om den kommende matsikkerhetsloven. De har blant annet hatt underskriftskampanjer på store lerreter.

En indisk mann signerer FIAN Indias krav til ny matsikkerhetslov.

Foto: FIAN Uttar Pradesh

3.2 Krav om helsesenter i Uttar Pradesh og andre delstater (ICDS)

Bakgrunnen for prosjektet er den alarmerende situasjonen til mange kvinner og barn i India i forhold til sult og underernæring. 57 millioner barn i India er underernærte (47% av alle barn i India). De utgjør en tredjedel av verdens 146 millioner underernærte barn. En av tre kvinner er underernærte, og dermed i faresonen for å føde barn med lav fødselsvekt. Dette betyr at barna arver mors skjebne, og nær 30 prosent av alle nyfødte i India er undervektige. Samtidig har ofte jenter og kvinner lavere tilgang på mat og helsetjenester enn gutter og menn, noe som spiller rollen som annenrangsborger for kvinner i India. Fra et menneskerettighetsperspektiv betyr dette diskriminering og brudd på retten til mat og helsetjenester for jenter og kvinner. Sammen med matkrisen har diskriminering og manglende implementering av velferdsordninger satt kvinner og barn i enda større fare for både feilernæring, underernæring og sult.

Velferdsordningen "Integrated Child Development Services" (ICDS) har vært i fokus som det eneste programmet for helse og ernæring for barn under 6 år. Programmet gjelder også tenåringsjenter, gravide og ammende. I tettsteder

der det bor 40 barn eller flere har man krav på et lokalt helsesenter (Anganwadi). Der skal det gis opplæring innen ernæring og helse, tilbud om ernæringstilskudd, førskoleutdanning, vaksiner, helsesjekk og legehenvísninger.

3.3 Enkelt saker i Uttar Pradesh setter fokus på flere viktige politikkområder

FIANs grunnmur er vårt arbeid med enkelt saker der retten til mat og vann er truet eller brutt. Vår kunnskap om hvordan politikk utformer seg på lokalt nivå gjør oss i stand til å gi generelle vurderinger av politiske programmer eller mangel på sådanne. I Uttar Pradesh har vi siden 2003 hatt fokus på en lang rekke politiske programmer som ikke når mange av de fattige i denne delstaten. I 2010 hadde FIAN Uttar Pradesh i samarbeid med vårt internasjonale sekretariat en gjennomgang av alle sakene vi har jobbet med. Formålet har vært å kunne gi økt oppmerksomhet i saker der lokalsamfunnene vi samarbeider med fremdeles har interesse av FIANs innsats. Resultatet har vært at flere av sakene nå er avsluttet, noen som følge av at sakene er løst og andre som følge av at det ikke lenger er nær nok kontakt mellom FIAN og lokalsamfunnene.

Disse sakene ble avsluttet i 2010:

- Landrettigheter til urfolk i Chitrakoot (saken er delvis løst og kontakten mellom lokalsamfunnet og FIAN er for svak til å jobbe videre med saken)
- Retten til vann for landsbybeboere i Suman Nagar (saken er delvis løst - se nedenfor)
- Retten til vann for landsbybeboere i Ganeshpur (saken er løst - se nedenfor)
- Retten til arbeide for kvinner under NREGA (saken er løst - se nedenfor)
- Skolematprogrammet (full dekning i Uttar Pradesh i 2004. Det har ikke vært betydelig tilbakeskritt siden den gang)
- Minstelønn for mursteinsarbeider (saken er løst)

At en sak er avsluttet betyr at FIAN Uttar Pradesh ikke lenger følger saken aktivt. Skulle det skje en endring kan sakene bli tatt opp på nytt.

Sakene FIAN fremdeles jobber med:

- Krav om helsesenter i Jalalpur (ICDS senter)
- Chikan Kari kvinners rett til minstelønn (broderi)
- Blindes arbeidsrettigheter
- Retten til jord for tvangsflyttede i Udham Singh Nagar
- Krav om enkepensjon

FIAN Uttar Pradesh vil i 2011 også ha en gjennomgang av hvilke saker som skal prioriteres i arbeidet framover og hvilke nye saker de ønsker å ta opp.

Retten til vann innfridd for innbyggerne i Ganeshpur og Suman Nagar, Uttar Pradesh

Mr. Hemraj (70 år jordbruksarbeider og leder for landsbyen):
"Endelig fikk vi trygt drikkevann og mine barnebarn vil ikke lide mer. Takk til FIAN og alle som fulgte oss i vår lange kamp. "

I 2009 var representanter fra FIAN Norge på befaring i landsbyen Ganeshpur i Uttar Pradesh, India, for å overlevere en underskriftskampanje med krav om rent drikkevann i landsbyen. I oktober i år ble kravet oppfylt, en ny brønn er boret, og to personer er ansatt for å sikre at vannet forblir trygt som drikkevann. I 2008 overrakte FIAN Norge en tilsvarende underskriftskampanje for innbyggerne i Suman Nagar, en annen landsby i Uttar Pradesh.

I 2010 kunne vi feire at begge landsbyene er blitt sikret tilgang til rent drikkevann. I Suman Nagar ble det i april 2010 satt opp nytt vannsystem av myndighetene med en ny vanntank som nå gir rent drikkevann til 76 familier! I Ganeshpur står det nå en ny brønn med rent drikkevann for landsbyen, med tett oppfølging fra to ansatte.

FIAN Norges medlemmer har bidratt til begge disse gladhistoriene!

National rural employment guarantee act, Saharanpur:

FIAN tok opp denne saken i 2009 for å sikre 6 kvinners rett til arbeid under et statlig arbeidstiltak på landsbygda, og dette var en av sakene som ble besøkt på Fact Finding turen i 2009. Etter FIANS intervensjoner har både de seks kvinnene i tillegg til 11 andre kvinner fått arbeidskort og arbeid med garantert minstelønn under tiltaket.

FIAN Norges lokalgrupper støtter arbeidet i India

FIAN Norges lokalgrupper jobber med flere av disse sakene. FIAN Anganwadi (Ida Tidemann-Andersen og Sunniva Nordang) har fokus på opprettelse av flere helsesenter. De har i 2010 jobbet med en underskriftskampanje for opprettelse av helsestasjoner i India. Dette var i 2010 FIAN Norges fanesak og det er samlet inn 1100 underskrifter, blant annet etter innsamlingsaksjoner på Karlsøyfestivalen i Troms, Torgdag på Grønland, stand på Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen. Bønner med underskrifter limes på eit maleri av kunstneren Astrid Solgaard og blir overrakt til FIAN UP i 2011.

FIAN Minstelønn (Cecilie Haare, Nima Rao og Marianne Wilhelmsen) jobber for minstelønn for Chikan Kari kvinnene i Lucknow. Chikan Kari er et håndarbeid, hvor kvinnene broderer på tekstiler. Kvinnene arbeider ofte hjemme. Det er derfor vanskelig å kontrollere arbeids- og lønnsforholdene deres. FIAN Minstelønn har engasjert seg i saken fordi kvinnene i stor grad er svært underbetalte, i tillegg til at de jobber under dårlige arbeidsforhold. De får sjelden utbetalt minstelønn og arbeidsforholdene medfører i mange tilfeller syns- og andre slitasjeskader. Kvinnene har derfor ikke mulighet til å brødfø seg selv og sine familier.

Daliters krav om å få tilbake jorda de mistet i 1993 i Udham Singh Nagar er for tiden i rettsapparatet, så FIAN Byråkrat (Kristin Goa og Kristin Kjæret) avventer rettens kjennelse før de igjen kan sende brev til myndighetene i Uttarakhand. FIAN Terra har tidligere jobbet med urfolks tilgang til jord og skogsressurser i Chitrakoot. Nå som saken er avsluttet vil de 2010 vurdere sitt videre arbeid.

4. Underskriftskampanjer

Å skrive brev til myndigheter om tilfeller der retten til mat trues eller brytes er kjernen i FIANS arbeid. Brevene, ofte kombinert med møter med beslutningstakere, kan være en svært effektiv måte å bidra til endring. I tillegg til brevaksjonene organiserer FIAN Norge også underskriftskampanjer på enkelte saker, blant annet ved å bruke kunstinstallasjoner.

FIAN har internasjonalt hatt 7 brevaksjoner i 2010. Tusen takk til alle som har sendt brev til myndighetene i Mali, India, Guatemala, Brasil og Ecuador. Se www.fian.org for mer informasjon på engelsk om brevaksjonene. Eller ta kontakt med FIAN Norges sekretariatet dersom du ønsker å vite mer om en eller flere av sakene.

Innsamling av underskrifter

FIAN Norge har i 2010 gjennomført 3 ulike underskriftskampanjer, med økonomisk støtte fra Norad:

- Guarani-Kaiowa indianeres rett til sitt territorium (landområde) i Brasil
- Land- og vannrettigheter ved Marlin-gruven i Guatemala
- Krav om helsesenter i Uttar Pradesh, India (se ovenfor)

Med økonomisk støtte fra Norad har vi samlet inn til sammen 2844 underskrifter for disse tre kampanjene. Guarani-Kaiowa kampanjen ble startet i 2009, de to andre i 2010. Kampanjene er viktige for å støtte de som kjemper for sine rettigheter. I tillegg viser sakene hva landran (inkludert biodrivstoff-debatten) og manglende rett til vann og sanitær betyr for dem som rammes. Krav om helsesentere illustrerer hvordan man må sikre institusjoner på lokalt nivå for å redusere barnedødeligheten og fremme bedre mødrehelse.

Mange av FIANS medlemmer har engasjert seg i å samle inn underskrifter på blant annet Karlsøya-festivalen i Troms fylke, under Blå Oktober-kampanjen i Oslo, på Globaliseringskonferansen i Oslo, på Internasjonal Torgdag i Oslo sentrum (Grønland), ved ulike fakulteter ved Universitetet i Oslo og Universitetet i Bergen, Høyskolen i Oslo og ved Åsane og Bømlø folkehøyskole.

Ida Tidemann-Andersen og Sunniva Nordang med FIAN stand på Karlsøya-festivalen.

Foto: Silje Hernes

4.1 Guarani-Kaiowa indianerne i Brasil

Astrid Solgaard malte i 2009 en indianer-kvinne med et spedbarn foran Rio de Janeiro med ødelagt natur i bakgrunnen. Maleriet med 1265 underskrifter ble overrakt den brasilianske ambassaden i Oslo 29. november 2010 med disse tre kravene til brasilianske myndigheter:

- 1) at urfolks landrettigheter blir respektert
- 2) at styresmaktene sørger for juridisk beskyttelse av Guarani-Kaiowà folket når de krever sine rettigheter oppfylt
- 3) at staten bidrar med fullgod og kulturelt akseptert mat mens de venter på at saken blir klarert.

I tillegg overrakte vi et brev med tilsvarende krav signert av Regnskogsfondet, Utviklingsfondet, Spire, Norsk Folkehjelp, Latin-Amerika Gruppene og Bonde- og Småbrukarlagets internasjonale utvalg.

Fra venstre: Astrid Solgaard (kunstner), Anastacio Peralta (Guarani-Kaiowa indianer) og Ministerråd Paulo Guimarães ved den brasilianske ambassaden i Oslo.

Foto: Kristin Kjæret

Møtet på ambassaden i Oslo var ett av flere møter ved brasilianske myndigheters europeiske ambassader. En delegasjon bestående av Anastacio Peralta (representant for Guarani-Kaiowa folket), Jonia Rodrigues (FIAN Brasil), Verna Glass (Reporter Brazil) og Egon Heck (CIMI) besøkte Norge, Belgia, Sveits og Tyskland i november/desember for å sette fokus på saken. I Norge var delegasjonen med på møtet med den brasilianske ambassaden, i tillegg til å ha egne møter med miljøvernsdepartementet og utenriksdepartementet. FIAN Norge, i samarbeid med Regnskogsfondet og Utviklingsfondet, arrangerte også et seminar om saken, der blant annet NRK-Sameradioen var tilstede.

Urfolkgruppen Guarani-Kaiowà har i flere år blitt presset bort fra landområdene sine til fordel for storskalaproduksjon av sukkerrør brukt til biodrivstoff. Tidligere bodde gruppen nær en elv i Mato Grosso do Sol (som betyr "vide og bevokste gressletter") der de levde av fisk og landbruk. Nå lever gruppen i stor usikkerhet, fattigdom og sult.

Minst 36 barn har dødd av underernæring de siste 5 årene, og gruppen føler seg verken sett eller hørt av myndighetene, selv om de har grunnlovsfestet rett

på landet de har blitt fjernet fra. I ren desperasjon og etter økende konflikt seg i mellom, har selvmord blitt et stort problem for gruppen. Situasjonen til gruppen kommer tydelig fram av den gjennomsnittlige levealderen som er 74 år i Brasil totalt, men bare 45 år for Guarani-Kaiowà folket.

Flere medlemmer av urfolksgruppen føler seg tvunget til å arbeide ved plantasjene fordi de ikke lenger har noen andre alternativer til å brødfø seg selv. Men journalisten Verena Glass forteller at mange selskaper er svartelistet av brasilianske myndigheter fordi de har drevet plantasjer under særdeles dårlige forhold for arbeiderne.

Anastácio Peralta fortalte at han er sterkt bekymret for hvordan Brasil driver rovdrift på naturen og mennesker til fordel for økonomisk vekst. Han mener at industrielt landbruk har ført til underernæring og sykdom grunnet forurensning, og at urfolkgruppens rettigheter ikke blir anerkjent og at deres eksistens blir sett på som et hinder for utvikling.

4.2 Marlin-gruven i Guatemala

Driften av Marlin gruven i San Marcos området i Guatemala har siden starten i 2004 hatt store negative konsekvenser for retten til vann og mat for urfolk i området, spesielt fordi virksomheten forurenser vann og jordsmonn i området. Marlin gruven eies av Montana Exploradora de Guatemala S.A., et datterselskap til det kanadiske transnasjonale selskapet Goldcorp Inc.

I protest mot gruvevirksomheten har innbyggerne i San Marcos trukket saken inn for den Inter-amerikanske menneskerettighetskommisjonen. Denne kommisjonen beordret den 20. mai 2010 umiddelbar stans av gruedriften. Dette er et midlertidig tiltak fra kommisjonen fram til saken blir vurdert i detalj. Dessverre har ikke myndighetene i Guatemala tvunget gruveselskapet til å respektere dette kravet fra den inter-amerikanske menneskerettighetskommisjonen. Arbeidet med å utvinne gull pågår som vanlig.

FNs spesialrapportør for urfolk, James Anaya, besøkte Marlin-området sommeren 2010. Han er blant annet bekymret for at konflikten vil trappes opp og føre til grov vold (social unrest).

FIAN Norge har høsten 2010 samlet inn 484 underskrifter på postkort med krav til guatemalske myndigheter om å:

- 1) Etterforske voldshandlingene mot Diadora Antonia Hernández Cinto og ta umiddelbare steg for å garantere sikkerheten til menneskerettighetsforkjempere i San Miguel Ixtahuacán og Sipakapa
- 2) Umiddelbart stanse driften av Marlin-gruven slik den inter-amerikanske menneskerettighetskommisjonen beordret 20. mai 2010.
- 3) Sirke tilgang til trygt drikkevann for alle. Myndighetene må identifisere mulige helseskader forårsaket av forurensning i området og sørge for at nødvendig medisinsk behandling tilbys deretter.

- 4) Sørge for deltagelse fra de berørte lokalsamfunnene i beslutningsprosesser knyttet til deres hverdag og helse.

Postkortene ble overlevert Ruth del Valle, *President of the Presidential Human Rights Commission of Guatemala* i desember av Martin Woldpold-Bosien fra FIANs internasjonale sekretariat under en *Fact Finding Mission* om denne og flere saker.

Statens pensjonsfond - utland (SPU) har aksjer i Goldcorp Inc. I september deltok Martin Woldpold-Bosien og Kristin Kjæret på et møte med den etiske komitéen for å informere om den Inter-amerikanske menneskerettighetskommisjonen krav om midlertidig stans i driften av Marlin-gruven.

5. Seminarer, debatter og media

FIAN Norge har bidratt på ulike arrangementer i løpet av året:

- Kristin Kjæret holdt foredraget "Mat, makt og rett" for Folkeakademiets lokallag på Tveita, Oslo. Dette er i tillegg annonsert på deres nettside og magasin som et tilbud for andre lokallag. Foredraget ble omtalt av lokalavisen Akers Avis Groruddalen.
- Karin Aanes holdt foredrag for elever ved Åsane folkehøyskole.
- Mari Gakkestad informert om retten til mat og FIANs arbeid for realiseringen av denne rettigheten for elever fra Berg videregående skole. Noen av elevene ved skolen bistod FIAN i vårt standsarbeid (se ovenfor).
- Ida Tidemann-Andersen og Silje Hernes holdt foredrag om retten til mat i India for deltakere ved Karlsøyafestivalen.
- Silje Hernes holdt foredrag på Fredsfestivalen ved Bømlo folkehøyskole.
- Kristin Kjæret var en av fire innledere på seminar om retten til vann under Blå Oktober.
- Kristin Kjæret var en av tre innledere på seminar om landran under Globaliseringskonferansen. FIAN Norge var også en av flere organisasjoner bak stormøtet "Kampen om jorda" under Globaliseringskonferansen. Under konferansen stod "kvinneklode"-installasjon utstilt.
- FIAN Norge var en av tre organisasjoner bak seminar om cerradoen (savanne) i Brasil og Guarani-Kaiowa indianernes kamp for retten til mat.
- Mari Gakkestad holdt foredrag om retten til mat for ernæringsstudenter ved Universitetet i Bergen.
- Som del av Menneskerettighetshuset er FIAN Norge en av mange medarrangører av den årlige dokumentarfilmfestivalen *Human Rights - Human Wrongs*.
- Mari Gakkestad informerte om retten til mat og FIANs arbeid for realiseringen av denne rettigheten for folkehøyskoleelever på studietur til Menneskerettighetshuset i Oslo.

23.09: *Krever at Norge slutter seg til FN-avtale om rettigheter*, Oppslag i VG, samt en rekke lokalaviser om tilleggsprotokollen til ØSK-konvensjonen.

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10036525>

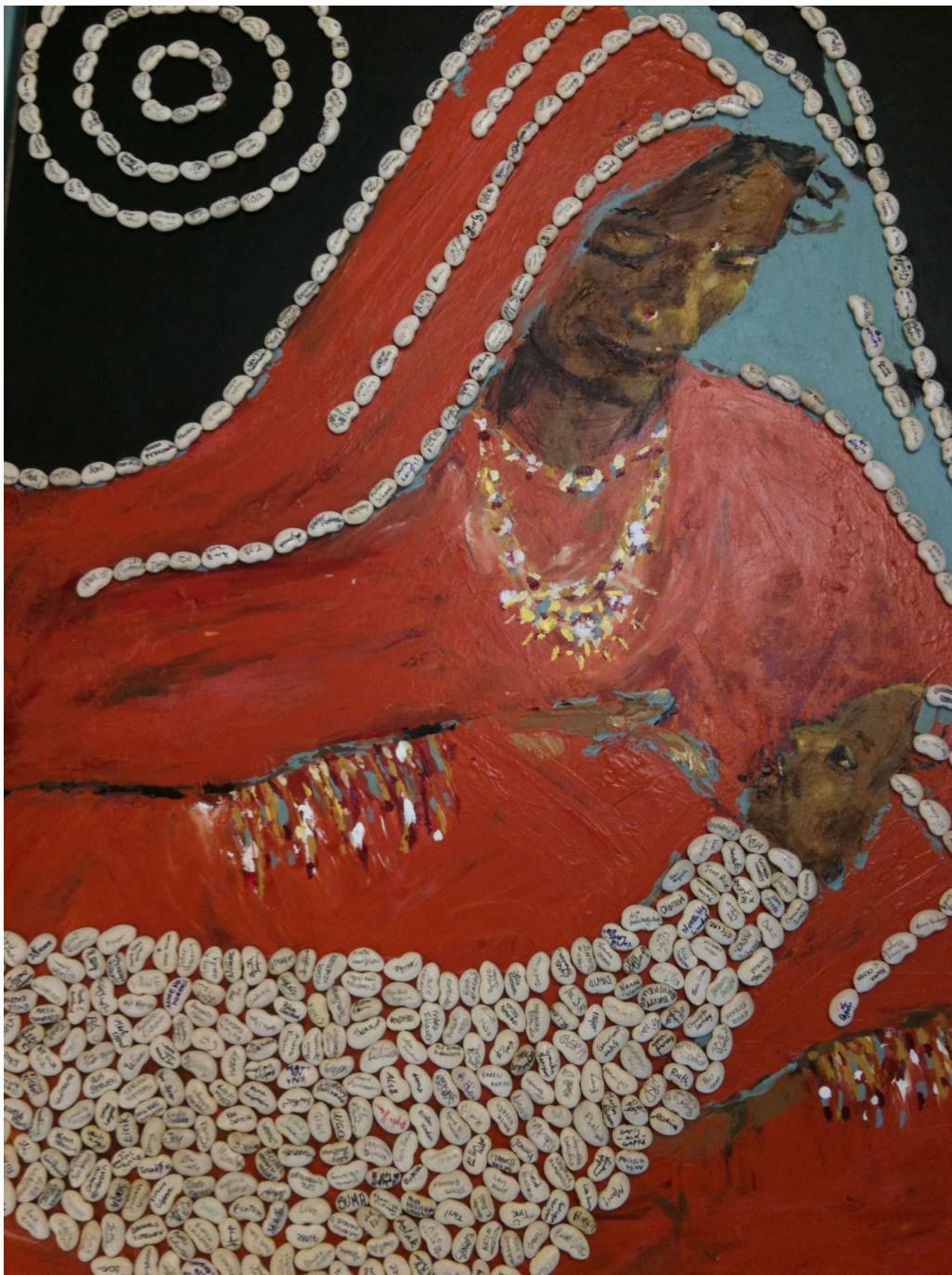
13.10: Bred mediedekning ifm overrekselsen av Blå Oktobers krav til Energikomiteen i Stortinget, blant annet i Dagsnytt på NRK 1, direktesending på TV2 Alltid Nyheter og Sånn er livet på NRK 2

16.10: *No land for poor man*, Kronikk i Nationen sammen med Utviklingsfondet og Spire på Verdens Matdag.

01.12: Sameradioen om Guarani-Kaiowa saken i Brasil. Også omtalt på deres nettside http://www.nrk.no/kanal/nrk_sapmi/1.7406468

6. Nøkkeltall 2010

Antall medlemmer:	154
Noradstøtte: Prosjekt med FIAN India og FIAN Uttar Pradesh	kr. 1 500 000
Informasjonsprosjekt	kr. 150 000
Medlemskontingent og gaver	kr. 88 350

Bli medlem av FIAN Norge!
Støtt vårt arbeid for
retten til mat.

www.fian.no

